

Teknikavdelningen
Kraftenheten
Susanne Karlsson
016-544 23 75
susanne.karlsson@energimyndigheten.se

Regeringskansliet
Miljödepartementet
Att. Sofia Tapper
103 33 Stockholm

Yttrande angående utredningen om nationell handlingsplan för säker användning och hantering av nanomaterial (SOU 2013:70)

Sammanfattning

- Energimyndigheten tillstyrker de förslag som läggs fram i utredningen vad gäller åtgärder för att bygga upp kunskap om hälso- och miljörisker samt åtgärder för utveckling av befintliga regelverk, inklusive relevanta delar av EU:s lagstiftning, för att säkerställa en säker hantering av nanomaterial.
- Energimyndigheten ställer sig positiv till förslaget att kemikalieinspektionen får i uppdrag att utreda hur en skyldighet att lämna information om förekomst av nanomaterial vid registrering av produkter i produktregistret kan utformas samt att genomföra en inventering av de produkter som finns på marknaden som innehåller nanomaterial. En förutsättning är dock att man i detta sammanhang använder en tydlig och ändamålsenlig definition av vilka typer av material som klassas som nanomaterial.
- Energimyndigheten delar utredarnas bedömning om att det är viktigt med spridning av den kunskap som tas fram, dialog mellan forskargrupper, integrering av framtagna kunskap i högre utbildning och i berörda myndigheters verksamhet, och kommunikation mellan intressenter såsom forskare, företag, allmänhet, miljö- och konsumentskyddsorganisationer.
- Energimyndigheten ställer sig dock tveksam till om dessa åtgärder bäst hanteras av ett fristående Nanoråd, och föreslår i stället att Kemikalieinspektionen får i uppdrag att hantera dessa frågor.
- Energimyndigheten anser att det behövs bättre testmetodik och bättre kunskap om den påverkan nanomaterial kan ha på miljö och hälsa. Ökad kunskap bör möjliggöra anpassning av gällande regelverk så att nanomaterial kan hanteras inom ordinarie lagstiftning och regelverk för kemikalier, produkter och arbetsmiljö.

Energimyndighetens ställningstagande

Det är naturligtvis mycket viktigt med en säker hantering av material som kan åsamka skada på människa och miljö. Nanomaterial har ofta andra egenskaper än bulkmaterial och hälso- och miljöeffekter för produkter som innehåller nanomaterial behöver därför utredas specifikt.

Det är dock viktigt att komma ihåg att de inte finns någon entydlig definition av vad som utgör ett nanomaterial. Mot bakgrund av detta är det inte ändamålsenligt att rakt av särskilja gruppen "nanomaterial" från övriga typer av material. Det vore till exempel mycket olyckligt om utveckling och forskning kring nanomaterial begränsas av icke ändamålsenliga regler och lagstiftning, med tanke på de möjligheter som nanomaterial kan medföra inom flera grenar av materialutveckling. Liksom alla andra nya material, kemikalier och produkter bör varje nanomaterial testas utifrån de risker det kan medföra för människa och miljö, utifrån det tilltänkta användningsområdet. Detta bör kunna genomföras genom en utveckling av gällande regelverk för kemikalier, produkter och arbetsmiljö.

Under förutsättning att testmetoder och forskning om miljö- och hälsoeffekter av nanomaterial utvecklas krävs även uppdatering regelverket, inklusive EU:s regelverk, för att innefatta den kunskap som växer fram. I utredningen föreslås åtgärder för utveckling av gällande regelverk så att olika former av ett material kan erhålla olika risk- och säkerhetsklassning. Energimyndigheten tillstyrker utredningens förslag på dessa punkter. Konsekvensen av förslaget bör bli att nanomaterial kan omfattas av ordinarie kemikalie-, produkt- och arbetsmiljölagsstiftning, vilket Energimyndigheten bedömer som en önskvärd utveckling.

Det finns ett stort behov av testmetoder som kan ge tillförlitliga resultat, så att regler och lagstiftning kan utformas på ett lämpligt sätt. Därför tillstyrker Energimyndigheten utredningens förslag om åtgärder för att bygga upp kunskap om hälso- och miljörisker, inklusive riktade forskningsmedel för detta ändamål. Konsekvensen av sådan forskning kan förväntas vara att man på ett rättvisande sätt kan ange risk- och säkerhetsklasser för ett material i dess olika former. Dessa förslag bedöms även få positiva konsekvenser i möjligheterna att tillämpa ett livscykelperspektiv på nanomaterial, liksom att ta hänsyn till eventuella effekter av nanomaterial i satsningar på forskning och utveckling med fokus på innovation.

Energimyndigheten ställer sig positiv till förslaget att Kemikalieinspektionen får i uppdrag att utreda hur en skyldighet att lämna information om förekomst av nanomaterial vid registrering av produkter i produktregistret kan utformas. En förutsättning för detta är dock en tydlig och ändamålsenlig definition av vilka produkter som ska klassas som innehållande nanomaterial, samt att hänsyn tas till vilket användningsområde produkten är avsedd för. Nanomaterial omfattar ett brett spektrum av olika material med olika användningsområden, från läkemedel till nya katalysatorer för bilar. Kraven som ställs på t.ex. läkemedel och konsumentprodukter behöver inte nödvändigtvis vara de samma som de krav som

ställs för andra typer av produkter, precis som i övrig kemikalie- och produktlagstiftning. Energimyndigheten är även positiv till förslaget att genomföra en inventering av de produkter som finns på marknaden som innehåller nanomaterial.

Om utveckling av gällande regelverk genomförs enligt utredningens förslag förefaller det naturligt att ansvaret för utveckling av säker hantering av nanomaterial tillfaller Kemikalieinspektionen. Att inrätta ett särskilt Nanoråd för denna fråga är att skapa en särbehandling för denna mycket heterogena grupp av material, som Energimyndigheten inte finner ändamålsenlig. Kemikalieinspektionen bör i stället få möjlighet att inrätta ett Nanoråd eller motsvarande struktur som den finner lämpligt för att hantera frågan. De uppgifter som Nanorådet föreslås ha bör kunna skötas av Kemikalieinspektionen, andra berörda myndigheter och även vad gäller kommunikationsinsatser i någon utsträckning inom redan existerande fora inom området.

Specifika synpunkter

Utredarna belyser i kapitel 2 på ett bra sätt frågan om att det inte finns någon internationellt harmoniserad definition av vad som utgör ett nanomaterial som kan införlivas i lagstiftning, liksom vikten av att finna en sådan definition för att kunna göra riskbedömningar och reglera en säker hantering av materialen. Det är därför förvånande att frågan om en ändamålsenlig gemensam definition, inom EU och internationellt, inte alls lyfts upp i utredningens åtgärdsförslag.

Inom Energimyndighetens verksamhetsområde finns flera uppenbara möjligheter med nanomaterial. Detta belyses delvis i utredningens kapitel 3.3.

Energimyndigheten vill lyfta fram möjligheterna inom följande områden:

- Utveckling av nya typer av solceller samt högeffektiva solceller
- Batteriutveckling
- Katalytiska processer, t.ex. för bränsleframställning och avgasrening
- Elektrokatalysorer i bränsleceller
- Ytbehandlingar, t.ex. för rotorblad på vindkraftverk eller ytaktiva färger
- Utveckling av lätta material

Energimyndigheten vill tillstyrka utredningens beskrivning om behov av mer forskning om hälso- och miljörisker inom detta område (kap 4) så att lagstiftning och eventuella inskränkningar i möjligheten att använda nanomaterial bygger på tillförlitliga resultat. Energimyndigheten vill likaså tillstyrka utredningens beskrivning om behovet av att eventuella risker med nanomaterial fångas upp i Reach och CLP, för att därmed kunna hanteras inom ramarna för ordinarie kemikalielagstiftning (kap 8).

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Erik Brandsma. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit avdelningscheferna Anita Aspegren, Roger Eklund, Zofia Lublin och Birgitta Palmberger, direktören för strategiska frågor Anneli Eriksson, enhetscheferna Svante Söderholm, Michael Rantil, tf enhetschefen Sara Bargi och handläggaren Greger Ledung. Föredragande har varit handläggaren Susanne Karlsson.

Erik Brandsma

Susanne Karlsson

